

Slovenski dom

Stev. 173.

V Ljubljani, torek 1. avgusta 1939

Leto IV

Anglija še zmeraj samo upa na zvezo s Sovjetsko Rusijo

Chamberlain je včeraj napovedal, da odidejo angleški generali v Moskvo

London, 1. avg. o. Današnji jutranji listi obširno pišejo o včerajšnji razpravi o zunanji politiki v spodnji zbornici. Številni listi objavljajo svoja poročila pod naslovom, češ da je Chamberlain napovedal samo odhod vojaškega odposlanstva angleškega in francoskega generalnega štaba v Moskvo. Listi so nekoliko razočarani nad tem, da Chamberlain še zmeraj ni mogel bolj točno govoriti o stanju političnih pogajanj med Anglijo, Francijo in Rusijo. Vendar pa listi dopuščajo domnevo, da morajo tudi politična pogajanja biti že tako zrela, da bi lahko pričakovali sklep politične pogodbe kmalu po zaključku vojaških razgovorov.

»Times« piše v svojem današnjem uvodniku, da napoved vojaških razgovorov v Moskvi ne more biti nič drugega kot pa lepo znamenje za uspešni zaključek političnih razgovorov. Kajti težko si je misliti, da bi se mogle države med seboj pogovarjati o skupnih strateških in političnih ciljih, če ni med njimi že pravega političnega zavezništva. Sicer je vprašanje o tem, kdo je posreden in neposreden napadalec, še zelo nerazčiščen, vendar pa je jasno, da je zaupnost med Londonom, Parizom in Moskvo že zelo napredovala.

»Daily Telegraph« piše, da sedaj ne smemo več dvomiti v uspeh moskovskih pogajanj, ko je Chamberlain vendarle že omenil, da ni več nobenega razloga za skeptično razsojo položaja.

»Daily Mail« pa piše danes zjutraj, da odhod vojaškega odposlanstva v Moskvo pomeni, da sedaj nismo več daleč od politične pogodbe. Opozicijska »News Chronicle« piše, da bodo danes dejanja angleške diplomacije več veljala kot pa besede. Trenutna vest o tem, da bo odšlo vojaško odposlanstvo v Moskvo, bo več opravičila kot pa če bi napovedali, da bi odšli gospodarski ali finančni. Tudi delavski list »Daily Herald« piše v tem smislu.

Pisma iz najmanjše in najmlajše slovaške države: Na slovaških tleh

Bratislava 30. julija.

Kakor sem že v prvem pismu omenil, sem se vozil v Bratislavo v družbi dveh slovaških delavcev, ki sta se vračala iz Nemčije. V razgovoru, ki smo ga začeli, sta mi povedala, da gresta domov, ker je zdaj tam dela dovolj in pa, ker ni moč zaslужiti iz Nemčije pošiljati v domovino. Doma denar potrebujejo, a da bi ležal v nemških bankah in čakal na mednarodno rešitev, za to ni časa. Zato se sedaj tudi onadva vračata domov. Ko kupujeta z markami vozovnice od slovaške meje do Bratislave, zabavljata čez nizki uradni kurz valute. Pred pregledom sta poskrila tiste marke, kar jih je bilo čez deset — več namreč ni dovoljeno nesti v državo in iz nje! — Iz njih govori preprosta kmečka zvitost, ki gre v svet kamorkoli in nikoli ne bo trpela škode.

Ko pride na mejo do nemškega pregleda, ne znata besedice po nemško. Samo »Urlaub-schein« poznata in ga cariniku pokažeta, češ da se res mislita še vrniti na delo v železne rudnike, a se gotovo ne bosta vrnila več tja, saj prav za to odhajata iz Nemčije, da bi ostal doma.

Na meji je nemški pregled bežen, slovaški pa dovolj natančen. Takoj na prvi slovaški, torej obmejni postaji nastopi služba slovaških sprevednikov. Na vozovih, ki stoje na postaji in s katerimi se tudi mi vozimo, stoji poleg nekdanjega znamenja prejšnje republike ČSR trikotnik, ki je znak novih slovaških železnic. Na tihih stoji nekaj vagonov, ki imajo poleg značke ČSR četverkot — to je znak za vozove česko-moravskega protektorata. Potniki imajo stare potne liste, le s pretiskanim novim imenom države Slovaške, eden izmed njih pa ima že nov potni list, tiskan na ime »Slovensky štát«. Cariniki in finančarji imajo namesto prejšnjega državnega grba na kapah slovaško zastavo. V govorjenju in vedenju so kavalirski. Vse, kar je videti, so torej samo malenkostne spremembe.

Ko kažem potni list brez vizuma, mi uradnik naroči, naj si preskrbim zastojni vizum v Bratislavi na policijskem ravnatelju.

Nato se odpeljemo. Meja na to stran poteka prav tam, kjer se je pred letom. Gledamo v Moravo, čez katero zdrda vlak, in strmino v daljavi v siv grič, ki je pritičen k zadnjim pogankom Malih Karpátov. Tam teče Donava, tam se pod gričem steka v njo Morava. Ona siva skala je Devin. Deloma — na sivem griču razznati zidine in podrtine — na nekdanji grad Mojmirov, Bratislavov in Svetopolkov, oporna točka nekdanje Velike Morave na zapadu, a sedaj jo vključuje popravljena nemško-slovaška meja v nemško ozemlje. (Mislimo si, da je ves levi breg Ljubljance last tuje države, a da je z desnega brega vzlet površ še ljubljanski grad). Devin, ki je gotovo poleg svojih vladarjev videl tudi Konstantina in Metoda, moravsko-slovaško-slovaneska apostola, in bil politična trdnjava proti napadam od zahoda, je sedaj vključen v sosedovo ozemlje.

Vozimo med poštenimi plohmi žita, ki se suši v križih. Letina je dobro obrodila. Po pobočjih zeleni polje bukovje in hrastje, v vsem je polno poletja in sonca, ki žge. Skozi Male Karpate zdrkne skozi majhen in kratek predor, nato smo pred Bratislavo. Se trenutek in: vlak se ustavi.

Prišli smo v slovaško prestolnico, edino slovaško pristanišče, novo politično, kulturno in gospodarsko središče nove države Slovaške V. Smolej.

Kaj je povedal Chamberlain

London, 1. avgusta. o. Takoj v začetku svojega govora je Chamberlain izjavil, da bodo še ta teden odpotovali v Moskvo francoski in angleški vojaški strokovnjaki. Ruska vlada je namreč izjavila, da bi bila taka vojaška posvetovanja v sedanjem času koristna. Angleško odposlanstvo bo vodil letalski admiral Burnet, dodeljeni mu pa bodo zastopniki generalnih štabov armade, mornarice in letalstva.

Res je, da se angleški, francoski in ruski zastopniki do sedaj še niso sporazumeli o tem, kdo je posreden napadalec. O tem še ni bilo sestavljeno besedilo, ki naj bi zadovoljilo vse te države. Vsi trije pa so prepričani, da bi bil posreden napad prav tako nevaren, kakor neposreden napad. Težave so posebno zaradi tega, ker ni bilo mogoče spraviti in sprejeti besedila, ki ga predlaga Rusija.

Da pa hočemo resnično uspešno zaključiti ta pogajanja, pa dokazuje dejstvo, da se je zgodilo prvič v angleški zgodovini, da sta Anglija in Francija pristali na vojaški razgovor, preden je bil sklenjen politični sporazum med Anglijo, Francijo in Rusijo. Angleška in francoska vlada pa sta prepričani, da politična nasprotja niso več taka, da bi resno ovirala sporazum ali pa da bi onemogočila vojaška pogajanja. Prav zaradi tega pripisuje Anglija, Francija in Rusija velik pomen vojaškim razgovorom.

Kaj pravi Chamberlain o Gdanku

V svojem govoru je Chamberlain govoril tudi o Gdanku in rekel, da dogodki zadnjih dni dokazujejo, da se je napetost zaradi Gdanske še povečala. Anglija pa popolnoma zaupa poljski vladi in poljskemu narodu, ker ve, da bo Poljska tudi v bodoče ostala trezna in razumna.

O pogajanjih v Tokiju je Chamberlain rekel, da tokijski sporazum ne bo spremenil angleške politike na Daljnem vzhodu. Če se hujskanje proti Angliji ne bo ustavilo in če ne bodo pustili pri miru angleških koristi, tedaj bo angleška vlada prisiljena seči po zelo resnih ukrepih.

Svoj govor je Chamberlain zaključil z mislijo, da si moremo danes težko misliti, da bi se položaj lahko razčistil drugače, kakor z vojnim spopadom. Če pa bi se posrečilo postaviti mednarodno zupanje na kak drugačen način, potem bi ne bilo na svetu več nobenega vprašanja, ki se ne bi dalo rešiti na miren način. Če pride do vojne, potem bo pač vseeno, kdo bo pmagal. Kajti jasno je, da bosta zmagovalci in premaganec pahnjena v največjo bedo in trpljenje. Te resnice se naj zavedajo vsi tisti, ki nosijo odgovornost za mednarodno politiko.

Gdanski senat napovedal gospodarsko vojno Poljski

Gdansk, 1. avgusta. AA. Reuter: Kakor se izve, je poljski generalni komisar v Gdanku Hodacki prekinil svoj kratki odidih ter se vrnil v Gdansk, da ponovno prevzame svojo dolžnost in napravi potrebne korake zaradi najnovejših dogodkov, ki se razvijajo v smeri ostre gospodarske borbe med svobodnim mestom in Poljsko. Pred 15 dnevi so Poljaki zagrozili, da bodo umaknili svoje ljudi in ustavili trgovino z Gdankom, ako bodo oblasti svo-

bodnega mesta še nadalje ovirale delo poljskih nadzornikov ter delo v skupni tovarni Margarine v Gdanku. Poljska sedaj neče več kupovati margarine iz omenjene tovarne. Senat je isto tako najvil gospodarsko vojno proti Poljski, ako ne bo upoštevali sklepov senata svobodnega mesta. Govori se, da bodo trgovci v Gdanku prenehali dobavljati Poljski sveže ribe. — Isto tako javljajo, da je Berlin pripravljen podpirati senat tudi finančno.

Nemci odgovarjajo Chamberlainu:

Gdansk se bo vrnil pod okrilje Nemčije

Berlin, 1. avgusta. o. »Deutscher Dienst« komentira Chamberlainovo izjavo v spodnjem domu ter pravi, da izjava o analogiji angleško-ameriških ciljev ter pogledov glede Japonske, kakor tudi to, da je treba uporabljati v raznih primerih razne metode, potrjuje naše mnenje, da London in Washington nimata potrebe prijeti za orožje in igrati se z dobro razdeljenimi parolami. Zgodovina zadnjih let nam je večkrat dokazala dvoličnost angleškega znanega ministra. Vendar pa Chamberlain prizna, da je Gdansk nemško mesto in ni nikoli oporekal osnovni nemški značaj tega mesta. Zato lahko obljubljamo, da se bo Gdansk vrnil pod

okrilje Nemčije navzlic temu, da se to vprašanje razpravlja v spodnjem domu. Tudi se ne more dopustiti, da bi se stalno ogrožala življenje in imovina Nemcev na Poljskem. Chamberlain smatra, da mora pohvaliti miroljubno stališče Poljske. Nam se zdi, da obstoja glede oportunitati angleške zunanje politike med stališčem vlade in narodom še veliko nasprotje, kar naj nikogar ne iznenadi, ker mora vsak davkoplačevalec v Angliji sodelovati v tej igri, kar zunanje ministrstvo razpolaga z njegovim denarjem za podpiranje poljske megalomije.

Hitler je odredil, da naj ima protektorat svojo česko armado

Vojska bo štela le 280 častnikov in 7000 mož

Praga, 1. avgusta. AA. DNB: O priliki proglasitve protektorata nad česko in Moravsko je Hitler odobril predlog, da se ustanovi posebna armada českih vladnih čet za ohranitev reda in javne varnosti. Izve se, da bo predsednik protektorata vrhovni poveljnik te armade. Predsednik vlade bo vodil administrativne posle. Poveljnik bo generalni inspektor s sedežem v Pragi. V Pragi, Brnu in Kraljevem

Gradcu bodo imeli sedeže inspektorji, ki bodo poveljevali bataljonom, ki bodo imeli svoje garnizije v raznih mestih protektorata. Člani čet, ki morajo biti česke narodnosti, bodo rekrutirani iz bivših članov česke vojske, njihove vrste pa bodo spopolnjene s prostovoljci, ki se bodo zavezali služiti 25 let. Armada bo štela 280 častnikov in 7000 mož.

Največji manevri nemške vojske

htočasno bodo tudi manevri italijanske vojske v Gornji Italiji

Berlin, 1. avgusta. o. Nemška vojska se sedaj pripravlja na največje manevre, kar ji je sploh kdaj bilo v Nemčiji. Te dni bodo v severozahodni Nemčiji prepevali redni letalski promet in sicer za 48 ur. Prav tako bodo tam omejili celo ves železniški in cestni promet, ki bo na razpolago vojaškim poveljnikom.

Do sedaj je bila splošna mednarodna navada, da so vojaška poveljstva na manevre vabila tudi inozemske vojaške odposlance, ki so bili akreditirani pri nemški vladi. Do sedaj pa še noben tuj letalski odposlanec ni dobil vabila, da bi se lahko kot gost ali opazovalec udeležil teh manevrov.

Najprej se bodo vršili letalski manevri, ki bodo zavzeli ogromen in izreden obseg. Letalskim manevrom pa bodo sledili manevri motoriziranih divizij.

Ka bodo končani manevri v teh predelih, pa se bodo začeli manevri še v večjem obsegu z istimi razporeditvami in omejitvami v Sleziji, v sudeških deželah, na Češkem in na Moravskem ter vzdolž cele poljske meje.

Nemška vojaška poveljstva bodo prav kmalu, najbrž še v prvih dneh meseca avgusta poklicala številne rezerviste na vojaške vaje. V nekaterih okrožjih pa so že sedaj te dni vpoklicali na vojaške vaje šoferje in lastnike avtomobilov. Vsi ti avtomobili bodo ves ta čas na razpolago vojaškim poveljstvom.

Vojaška poveljstva so prav tako izdala posebne odredbe civilnemu prebivalstvu o uporabi petroleja, nafte in drugih pogonskih olj za ves ta čas ko se bodo vršili manevri.

Fantje nosijo križ, kongresni simbol.

Škof dr. Rožman zaključuje z govorom kongres

Vesti 1. avgusta

Napovedujejo, da bo sv. oče Pij XII. še pred 15. avgusta objavil svojo prvo encikliko. Ta bo izredno važna zaradi mednarodnega položaja.

V Švici sta na železniški postaji Loos trčila dva vlaka, ki sta prihajala na postajo od dveh različnih strani. 20 ljudi je bilo ranjenih.

Italijanski finančni minister Thaon di Revel je včeraj pregledal dela za ureditev zemljišča in njegovo bonifikacijo v okolici Neaplja. Tam blizu bo zgrajeno veliko gledališče za predstave na prostem, ki jih bo lahko gledalo 35.000 ljudi.

Nizozemska dvorna pisarna je objavila, da lahko nizozemski narod pričakuje vsega dogodka na dvoru nekako v sredini meseca avgusta.

King-Hall je včeraj sprejel v Parizu, kamor je prišel na daljši obisk, zastopnike tiska in jim med drugim dejal, da je s svojimi pismi hotel odstraniti nesporazume med nemškimi in angleškimi narodom. Ob koncu je poudaril, da je popolnoma neodvisen in da je samo častnik. Kar je storil, je storil na lastno pobudo. Povedal je še, da bo pri prihodnjih volitvah kandidiral za poslanca.

Egiptski listi obširno poročajo, da bodo v sredini avgusta prišli v Suez angleški vojski iz Indije. Prišlo jih bo 50.000. Zanje so že pripravili taborišča ob glavni železniški progi. Topniške enote, ki bodo prišle iz Indije, bodo taborile v bližini piramid. Vse te angleške čete se bodo udeležile manevrov egiptске vojske ob tibjski meji.

Nemci o svojem porazu v Zagrebu

Nemški listi objavljajo vesti o tekmi za prvenstvo Evrope v Zagrebu na športnih straneh pod zelo velikimi naslovi. Tako objavlja list »Kölnische Zeitung« vest pod velikim naslovom, da je Jugoslavijo evropski prvak v tenisu. List priznava, da sta Nemca v doblju zmagala z zelo veliko težavo. Poročevalec piše listu iz Zagreba, da so med dobljem morali linjske sodnike petkrat odstaviti.

Prav zanimivo pa je poročilo tega lista o nedeljskem porazu Henkla in Göpferta. Kot največjo značilnost tega poraza omenja list dejstvo, ki ga izraža v naslovu: »Entscheidung bei 40 Grad« — »Odlučitev pri 40 stopinjah vročine«.

List pravi, da so pri igrah med Mitičem in Göpfertom in med Punčecom in Henklom zopet mnogo grešili linjski sodniki, in sicer na škodo nemškega moštva. List pravi, da je Mitič zmagal zaradi tega, ker igra dobro samo v Jugoslaviji, dočim je v inozemstvu navadno za en razred slabši kot pa doma. O igri med Punčecom in Henklom pravijo nemški poročevalci, da je bila ta igra, ki je trajala dve uri, najbolj popolna teniška igra, kar so jih sploh kdaj videli. Nikdar še v nobeni igri teniški igralci niso pokazali tolikšno višino, kakor sta jo pokazala Henkel in Punček, ki sta bila oba v odlični formi. Vsega, kar smo videli, ne moremo povedati v teh kratkih stavkih, pač pa moramo poudariti, da je bila strašna vročina in sta oba igrala naravnost s peklenskim temperamentom.

Razočaranje na nemški strani je bilo seveda brezmejno, dasi smo bili že pred začetkom igre prepričani, da bo šlo zelo težko in da bi morali računati tudi na srečo, ki naj bi nam pomagala prodreti skozi takšne okoliščine. Moštvo, ki je prvič v zgodovini priborilo zmago Jugoslaviji, bo po odlični igri v Zagrebu lahko nastopilo pot čez Ocean zastopat Evropo.

Naš vojni minister v Dobrni

Celje, 1. avgusta.

V Dobrni pri Celju je tudi letos zelo živahno. Ta kraj je postal že toliko znan in priljubljen, da pride tja vsako leto več domačih in tujih gostov med katerimi je tudi več odličnih osebnosti. Danes se je pripeljal tja z avtomobilom naš vojni minister armijske general Nedić. Ostal bo v Dobrni za nekaj časa na letovanju.

Položnice so priložene današnji številki »Slov doma«. Vse naročnike prosimo, da z njim poravnajo tekočo in zaostalo naročnino.

Papežev odposlanec se je poslovil

Ljubljana, 1. avgusta.

Množice so se razšle, potihnili je svečani hram, zamrlo je življenje, ki je tako bujno preplavaljo mesto v veličastnih dneh kongresa Kristusa Kralja. Onemeli je Stadion, pozorišče sijajnih manifestacij, in opusteli; zastopniki narodov so pohiteli od nas na svoje domove, pravil, kako sijajna je bila ta prireditev.

Včeraj dopoldne je odpotoval tudi kardinal-legat Hlond. V Križankah se je poslovil od gostoljubnih redovnikov. Ko je stopal v avtomobil, se mu je približala štiriletna deklica, ki mu je poklonila lep šopek pisanih nageljinov. Kardinal je bil prijetno presenečen ter je iz šopka deklici vrnil eno rožo.

Na kolodvoru ga je čakala častna četa 40. pešpolka z zastavo in godbo. Posebno odposlanstvo kongresnega pripravljalnega odbora je bilo določeno za spremljanje kardinala do Postojne. V tem odposlanstvu so bili dr. Tine Debeljak, inž. Šodja, g. Razberger in ravnatelj Martelane.

Slovo na glavnem kolodvoru

Na peron so kmalu nato začeli prihajati škofje in druge osebnosti, da se poslovijo od legata, tako ljubinski škof dr. Ladislav Goral, krški škof dr. Štefan Burič, škof Mileta iz Šibenika, kitajski škof Čeng, zagrebški nadškof dr. Štepinac in ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman.

V salonski čakalnici so bili dalje zbrani še: poljski poslanik na našem dvoru Roman Dembicki s svojo soprogo, ban dr. Marko Natlačen, podban dr. Majcen, ljubljanski župan dr. Jure Adlešič, predsednik kongresa Kristusa Kralja v Ljubljani dr. Leonid Pitamio, predsednik pripravljalnega odbora za ta kongres dr. Stanislav Žitko, predsednik Prosvetne zveze dr. Lukman, bivši predsednik madžarske vlade g. Huszar in še mnogi drugi. Univ. doc. dr. Cholewa se je poslovil od kardinala v imenu Zveze Poljakov v Jugoslaviji.

Za vojaško oblast so bili navzočni komandant dravske divizije, general Dragoslav Stefanović s pomočnikom, brigadnim generalom Dodičem in več višjih častnikov.

Ob 9.10 je dospel na kolodvor v spremstvu komturja Učaka kardinal Hlond. Bil je od vseh prisrčno pozdravljen. V spremstvu divizijskega generala Dragoslava Stefanovića in bana dr. Natlačenega je kardinal obšel častno četo. Godba je zaigrala najprej papeško himno, nato pa, ko je bil pregled končan, še našo državno himno. Ob 9.15 je privozil ekspresni vlak. Za kardinala-legata je bil pripravljen poseben salonski voz, v katerega so vstopili poleg njega še nekateri člani njegovega spremstva, častnik papeške garde, ban dr. Natlačen, direktor ljubljanske železniške direkcije inž. Kavčič, univ. prof. dr. Lukman, gori omenjena delegacija pripravljalnega kongresnega odbora in drugi. G. ban in direktor inž. Kavčič sta se peljala samo do meje na postajo Rakek, ostali pa še čez mejo do Postojne.

Pri slovesu, ko je ekspresni vlak odhajal, je vojaška godba zaspivala papeško himno. Z orientekspresom se je kardinal Hlond odpeljal s svojim kaplanom Filipiakom v Pariz, ostalo njegovo spremstvo, tako tajnik Baranjak, ki je prav tako uživalo gostoljubje križarskega reda, je danes ob 13.00 oziroma ob 17.00 odpotovalo iz Ljubljane domov.

Po svečanem slovesu v Ljubljani, ko je godba odigrala svojo himno, so vstopili v posebni salonski voz, ki je bil priključen orientekspresu, za kardinalom legatom, njegovim kaplanom č. g. dr. Filipiakom ter rimskim grofom Antimorom, ki predstavljata njegovo spremstvo, še ban dravske banovine dr. Marko Natlačen, rektor prelat dr. Slavčič, vseuč. prof. dr. Lukman, načelnik žel. ravnateljstva dr. Podbregar, svetnik drž. železnice Razberger ter zastopniki glavnega odbora in časopisja dr. Tine Debeljak, inž. Šodja in ravnatelj Martelane.

Kardinal legat se je tudi telegrafsko poslovil od najvišjih predstavnikov naše države, kneza namestnika Pavla in predsednika vlade Dragiša Cvetkovića, ki se glasita:

Zahvala knezu namestniku Pavlu

Njegovemu kraljevskemu Visočanstvu knezu namestniku Pavlu — Brdo.

Ko zapuštam drago mi kraljevino Jugoslavijo po odličnem uspelem mednarodnem kongresu Kristusa Kralja v Ljubljani, smatram za svojo posebno dolžnost poslati Vašemu kraljevskemu Visočanstvu izraze svoje najpriskrajnejše zahvale za iskreno udeležbo jugoslovanske vlade na kongresu in pri sprejemu legata svetega očeta. Izražam Vašemu kraljevskemu Visočanstvu svojo najglobljo vdankost z željami osebnih srečanj Vašemu kraljevskemu Visočanstvu, kakor tudi vsji kraljevini Jugoslaviji.

Kardinal legat Hlond.

Brzljavka min. predsedniku Cvetkoviću

Ministrskemu predsedniku Dragiši Cvetkoviću pa je kardinal legat Hlond poslal naslednjo brzljavko:

Gospod Dragiša Cvetković, predsednik kraljevske vlade — Bled.

Ko zapuštam mejo kraljevine Jugoslavije po odličnem uspelem mednarodnem kongresu Kristusa Kralja v Ljubljani, pošiljam Vam, gospod predsednik kraljevske vlade, izraze svoje hvaležnosti za udeležbo jugoslovanske vlade na tem kongresu in za sprejem legata svetega očeta, ter želim vseji jugoslovanski vladi vso srečo in obilo božjega blagoslova.

Kardinal legat Hlond.

Brzljavka papežu Piju XII.

Svetemu Očetu Piju XII. je kardinal legat že v soboto poslal naslednjo brzljavko:

V imenu našega mednarodnega kongresa Kristusa Kralja, ki se te dni pod pokroviteljstvom Vaše Svetosti svečano obhaja v Ljubljani, izražam Vaši Svetosti najpogostejše poklonstvo vernosti in vdankosti. V čudovitem soglasju vseh udeležencev, ki pripadajo devetnajstim narodom, se obdelujejo vse točke programa in se želje vseh ujema v tem, da bi se večno in popolno gospodstvo Kristusa Kralja med narodi ustanovilo in utrdilo, krščansko življenje med njimi popolnoma obnovilo in mir med narodi pospešilo. Za ta mir bo neobičajno nočno čiščenje in bodo vsi udeleženci molili po namenu Vaše Svetosti. Prosim ponižno apostolskega blagoslova vsem navzočim: Eminenci beneškemu patriarhu, škofom, zlasti ljubljanskemu škofu, duhovščini, vernikom in sebi.

Kardinal Maglione odgovarja kardinalu legatu

Vatikanski državni tajnik kardinal Maglione pa je poslal kardinalu legatu Hlondu tole brzljavko:

Eminenci kardinalu Hlondu.

Vatikansko mesto, 30. VII. 1939.

Sveti oče je z velikim veseljem sprejel vdanostne izjave, ki si jih izrazil v imenu kongresa in v srčni ljubezni podeljuje blagoslov Tebi, Eminenci beneškemu patriarhu, ljubljanskemu škofu in vsem udeležencem kongresa, ter iz srca želi in prosi Boga, da bi se življenje vseh posameznikov in narodov, uravnavalo po načelih Kristusa Kralja, ki ste jih na kongresu tako svečano proglasili in da bi vse v Njem, ki je edini naš življenje in naš mir, moč imelo, živelo in cvetelo.

Kardinal Maglione.

Ob odhodu je papeški legat podal izjavo

Papeški legat kardinal Hlond je v vlaku, ki je vozil proti meji dal »Slovenčevemu«¹ uredniku tole izjavo:

»Navdušen in prepoln veličastnih vtiskov odhajam z mednarodnega kongresa Kristusa Kralja v Ljubljani.«

»Vera slovenskega naroda se je vnovič izrazila z vso nepristransko čustvenostjo in sijajno cerkveno organizacijo. Okvir tega kongresa ni mogel biti bolj veličasten in učinkovit ter zato vsi inozemski udeleženci kongresa odhajajo z vaše zemlje polni občudovanja in z najlepšimi vtiski. Za mnoge izmed njih je bilo to, kar so videli, pravo odkritje, ki jim bo ostalo za vedno v neizbrisnem spominu.«

»Poslavljam se od slovenskega naroda, njegovih pastirjev in predstavnikov oblasti s iskreno željo, da bi to, kar so storili za kongres Kristusa Kralja, rodilo obilen blagoslov božji na vseh področjih življenja.«

»Zahvaljujem se Slovincem za vse veselje, ki so mi ga pripravili s kongresom ter ginjen kličem: Na veselo svidenje!«

Gozdarska šola v Mariboru je zaključila svoje leto

V soboto, 29. julija, se je zaključilo na gozdarski šoli v Mariboru deveto šolsko leto. Sklepi izpiti so bili od 22. do 28. julija, 29. julija pa so bila razdeljena gojenjem sprizvevala sklepnih izpitov. Ob tej priliki je imel zastopnik kr. banske uprave g. banski svetnik inž. Šulga, ki je bil predsednik izpitne komisije, lep nagovor na gojenje, prav tako se je od njih poslovil v nagovoru ravnatelj šole inž. Zmago Zirnfeld. Uspehi preteklega šolskega leta so v splošnem prav zadovoljivi. Z odličnim uspehom je napravil izpit 1, s prav dobrim uspehom jih je napravilo 12, z dobrim uspehom 12 in z zadostnim uspehom 7 gojencev. Med 32 gojenci jih je bilo iz Slovenije 14, iz zetske banovine 3, iz dunavske 2, iz savske 11, iz moravske 1 in iz vardarske banovine 1.

Sličice izza velikih kongresnih dni

Ljubljana, 1. avgusta.

V podrobnostih, značilnih za vrvenje in življenje, ki je valovalo zadnja dva dneva velikega kongresa Kristusa Kralja, se prav lepo odraža splošna slika Ljubljane. Vse mirno in dostojno! Tu in tam je bil sicer kak izkorenjenec, ki je zatajeval vero svoje poštene slovenske matere, toda drugače je vsakdo, tudi nasprotnik, znal čuti veliko, veličastno mednarodno prireditev katolikov, na kateri je bilo zastopanih 16 narodov. Inozemci so odnašali iz Ljubljane najgloblje vtise in Ljubljana je res še izza stoletja ohranila velik sloves kot »kongresna Ljubljana«.

Kdor je tako le opazoval slovenske može in žene, je pač videl, da so prihajali v Ljubljano ljudje visoke starosti. Bile so ženske-kmetice v starosti od 70—80 let in še več, ki so kaj krepko vztrajale pri vseh prireditvah in so kljubovale silni nedeljski pripeki.

Tam iz okolice Murske Sobote je prispel srednjeveliki, sivolas starček. Lepo je sledil vsem prireditvam. Na vprašanje: »Oče, kako ste zadovoljni?« je sledil kratek odgovor: »Vesel in zadovoljen sem.« — »Kolikrat ste že bili v Ljubljani?« — »Vedno prihajam, kadar je kaj takega...« In pravil je, da kljub svoji starosti premaga vse napore in tudi vročino. Bil je na evharističnem kongresu, ki je bil zanj očarljiv, pa še lepši se mu je zdel sedanji kongres. Neka mamica iz zelene Štajerske iz prelepe Savinjske doline je kratko izrekla: »Vročine smo kmetje navajeni! Lahko jo prenesemo.«

Moramo še enkrat brez vsakih olepšavanj priznati, da so vsi zdravniki, ne da bi navajali imena posameznikov, vršili svojo službo prav poudarjeno in so povsod vršili svojo dolžnost z največjo marljivostjo, vestnostjo in uvidenostjo. Naval na vlake, prihajajoče in odhajajoče iz Ljubljane v vse smeri, je bil velikiški. Že sedaj poudarjajo, da je bilo dejansko 50% več udeležencev, kakor jih je bilo prvotno prijavljenih železniški upravi. Na železnici ni bilo nikakih

nesreč. Tudi žeparji niso mogli priti v vagonih do svojih plenov. Nekateri so bili že med potjo prijeti in zavrnjeni. Povsod so res skušali delati umetno gnečo in baje se jim je nekajkrat posrečilo, da so potnike obrali in olajšali za nekaj kovačev.

Nevoščljivost je res grd greh. Pravi človek dolgo ni poznal te grde človeške napake. Ljubljanci, gostilničarji in drugi, so pa privoščili, da je bil enkrat bežigrasjski okraj bolj podjeten in je nekaj zaslužil. So pa bili tudi godrnjavci, ki so zato zabavljali, zakaj da ne prihajajo ljudje v njihove lokale. Zakaj bi človek hodil v lokal, kjer je slišal zabavljanje? Ali naj bi tam mirno použil hrano in spil kak kozarec. To morajo taki gostilničarski tipi pač pomisliti, da niso vredni, da bi človek k njim zahajal, ko ga naravnost žalijo v njegovih globokih verskih čustvih.

Kako so preprosti ljudje počivali in se hladili? To je pokazala zlasti nedelja. Mesarske stojnice na Vodnikovem trgu, stoječe med košatimi kostanji v hladu, so nudile mnogim preprostim ljudem prostor, kamor so šli, da so se odpočili od dopoldanske vročine na Stadionu in da so po božno zaužili svoj griljaž. Branjeve na Pogačarjevem trgu so lepo okrasile z zelenimi vencami svoje štante in so prodajale ves dan v nedeljo sadje. Mnogi so si privoščili hrushke in jabolka. Pa so tam v hladu ljudje pričakovali popoldanskega spreveda, mirno se pogovarjajoč in kramlajoč. To so bili pravi slovenski romarji.

Hudih nesreč ni bilo, ko je bil drugače velikiški naval na Stadion.

Hudobni jeziki pa sedaj razširjajo prav gorostasne laži o vsem kongresu. Satan res ne miruje. Tajinstveno šepetajo sedaj po raznih gostilnah, koliko ljudi se je ponesrečilo, koliko jih je umrlo in še druge neumnosti. Nekdo je celo pripovedoval, da je dobričina papeški legat, kardinal Hlond odnesel iz Ljubljane polno blagajno. Za takega človeka bi bilo najbolje, da bi mu našli 25 krepkih s palico na ono mesto, ki je vsakomur znano.

Ljubljana pa je lahko ponosna, da je sprejela v svoje zdravo osrčje mnogo katoliških narodov, ki so jo sedaj sami spoznali kot žarišče prave krščanske kulture.

Ljubljana od včeraj do danes

Lepo vreme je spremljalo ves čas veličastne kongresne dneve. Niti kapljice dežja ni padlo, vse prireditve so bile izvedene v popolnem redu brez motenj; sončno vreme je pripomoglo, da je od blizu in daleč na kongres Kristusa Kralja prihajala ogromna množica vernega slovenskega ljudstva. Snovi pa se je nebo nenadoma začelo oblačiti, kazalo je, da bo začelo deževati. Tudi davi je bilo nebo oblačno, ob osmih jutraj je celo nekoliko porosilo, vendar pa je pozneje zmagovalo sonce, ki se je zmagozlasno prerinilo skozi oblake. Kaže, da bo tudi danes vreme še ostalo lepo.

V mestu pospravljajo okrasje

Kongres je v kraju, množice so se razšle na svoje domove, dostojanstveniki so se odpravili in poslovili od našega mesta. Zdaj je že začenjalo izginjati slovesno okrasje, ki je viselo po pročeljih ljubljanskih hiš ob kongresnih dneh.

Nekateri hišni posestniki so sneli zastave že včeraj dopoldne, drugi so to napravili popoldne, neki pa jih snemajo šele danes. Delavci mestne občine ljubljanske izgrebajo mlaje in jih odvažajo, spet drugi delavci odstranjujejo električne instalacije. Z oken izginjajo papirnate državne in papeške zastavice, zeleni venci, ki so se prepletali čez pročelja, so se v enem tednu že močno vsuli. Zdaj jih jemljejo proč in pometajo hodnike, na katerih leži suho listje, ki je z vencem popadalo na tla. Ljubljana pomalec spet dobiva svoje navadno, vsakdanje lice, veliki dogodek je v kraju in za nami. Danes se je življenje že vrnilo v stari tir.

Zdravniška služba in socialno zavarovanje

Ljubljana, 1. avgusta.

V veliki dvorani Delavske zbornice se je danes kmalu po 8. uri pričela zanimiva anketa o perečem vprašanju: **dosedanja zdravniška služba v delavskem zavarovanju**. Delavska zbornica se je najprej obrnila na razne strokovne organizacije s prošnjo, da podajo svoje mnenje in predloge, kako urediti in voditi zdravniško službo v delavskem zavarovanju. O poslovanju zdravnikov je bila slišati prav mnogo pritožb. Zbornica sama je pred anketo že podala obširen pismen referat, v katerem navaja praktične in umestne predloge glede preureditve zdravniške službe. V obširnem poročilu navaja n. pr. mnenje neke mariborske organizacije, ki dobesedno veli:

Dosedanje poslovanje zdravnikov socialnega zavarovanja je pri nas pogosto tako, da imamo vtis, kakor bi hodili k zdravnikom sami reveži.

ki se brezplačno zdravimo. Sprejeti smo često neprijazno, pregledani skrajno površno, odpravljeni hitro. Vse to vpliva na bolnika zelo neugodno. Posebno mučna zadeva so obiski na domu. Zdravniki hodijo neradi na domove. Če pa že morajo iti, pridejo v hišo z nevoljo, godrnjaje. Nešteto primerov smo imeli, ko so bolniki samo enkrat klicali uradnega zdravnika. Potem pa so si raje odrgali od ust in poklicali privatnega zdravnika. Na drugi strani pa navaja ta organizacija, da se takim pojavom ni preveč čuditi, ker često res ni mogoče v določenih ordinacijskih urah pregledati bolnikov, ki se prijavljajo za zdravniško pomoč. Mnoge organizacije so se izrekle proti temu, da bi zdravniki pregledovali bolnike po starem vojaškemu receptu med svetovno vojno, ko je zdravnik poklical kar po 10 bolnikov in jih odpravil v par minutah. To je treba vsekakor odpraviti.

Cule so se kritike, treba pa je poudariti, da so tudi zdravniki, ki se res z vsem idealizmom zavzemajo za bolnike delavskega zavarovanja in žrtvujejo za prave bolnike ure in ure, a za to niso primerno nagrajeni. So med zavarovalci hlimbeži, sitnarji, gostači, dobičkarji in zdraviložerji, ki skušajo na ta način primerno spekulirati.

Anketa je bila ob 8.15 otvorjena s kratkim nagovorom tajnika g. Hafnerja in ob sklepu lista še traja.

Odpotoval je tudi beneški patriarh, kardinal Piazza

Ljubljana, dne 1. avgusta.

Včeraj dopoldne nas je zapustil tudi drugi naš ljubljanski gost, beneški patriarh kardinal Piazza. Odpotoval je z rednim brzoličkom, ki je odpeljal iz Ljubljane ob četrtn na 11. dop. K njegovemu slovesu so prihiteli domala vsi škofje in vladike, ki so se bili zbrali že k odhodu kardinala-legata.

Cerkveni knezi so se poslovili od Slovenije

Iz Ljubljane so v nedeljo zvečer in v toku včerajšnjega dne v vse te države, ki so bile zastopane po njih na kongresu, spet odpotovali visoki cerkveni dostojanstveniki. V našem mestu se trenutno mudita le še belgrajski nadškof dr. J. Ujčić in šibeniški škof dr. Mileta. Vsi so ob slovesu izjavili svoje veliko navdušenje nad tako nepričakovano mogočno versko prireditvijo.

Devorny je čutil, kako mu je kri izginila iz lic. Torej so ga opazovali. Brez dvoma je Michaud kaj opazil!

Ne da bi mogel kaj odgovoriti, je Devorny le kratko priklimal. Zdelo se je, da Michaud niti ni pričakoval drugega odgovora. Brez vsake besede je stopil naprej.

Kaj se je zgodilo? Nič ali — najhuje...

Devorny je sedel v ozkem prostoru stisnjen med tiste delavce, ki so jedli in kradli, držal z maslom namazan kos kruha v roki, pa ni nič mislil na jed. Ko ga je neki delavec bitnil, se je šele zavedel. Če se je sedaj s svojim vedenjem izdal, potem se bo stvar še poslabšala... Pogledal je navzgor, vgriznil v kruh in bi skoro spet pozabil na jed, — zagledal je dvojne temnih oči, ki sta izbuljeni in razširjeni svetili vanj. Le za kratek hip so se križali njegovi pogledi onega drugega. Nato pa je tisti mož naglo izginil —, toda Devorny je vedel, da ga je opazoval.

Seveda! kako bi tudi moglo biti drugače? Če ga je Michaud zares zalotil pri fotografiranju, potem bi ga vendar niti sekunde dalje ne bi pustil, ne da bi ga dal opazovati.

Kaj naj storim? Morda ima še možnost, da neopažen sbrrije izdajalski aparat? Ne, če so ga opazovali, je bilo to popolnoma izključeno...

Ura je udarila in vse je hitelo nazaj k delu. Devorny se je že sprijaznil z mislijo, da usode ne more več odgnati. Ni bilo nobene strašne stvari več, najmanj pa česa, kar bi ga moglo še presenetiti. Tudi to, da je tam zraven njega pri drugem stroju stal neki novi mož — prav isti mož, nad čigar pogledom je bil pred nekaj minutami tako presenečen —, tudi to ga ni moglo več posebno vznemiriti. Bil je pripravljen na najhuje.

Skrivnost smrtne megle

Previdno pa se je čuval, da bi postavljaj kakršnakoli zvičajna vprašanja. Danes ni hotel ničesar več doseči, kakor da se sprijatelj s profesorjem Mutachoro. Ostalo se bo potem kasneje samo od sebe ponudilo, ali... No ja, kakor se mu je smešno zdelo, bržkone se bo vse ostalo razvijalo po nesvetih njegovih »neznanih prijatelja«.

Profesor je nenadoma pogledal na uro, a njegov obraz se je nekoliko zresnil.

»Čas je, da greste!« je brezobzirno in nepričakovano dejal.

Devorny ga je pozijal. Tam je sedel mož, s katerim je zalival cvetlice, s katerim je krmil živali in molzel lamo. Tam je sedel mož, ki je pri vsem tem pokazal vedenje srečnega otroka. Tam je sedel in naredil tak obraz, kakor točno pred tremi urami, ko je opazil nasilen vdor Devornyja v hišo.

»No? kaj se še obotavljate? Hitro!« Zmeden je detektiv vstal. Tisti hip ga je zapustil njegov humor, ki mu je sicer ostal v vsakem položaju. Nekoliko prenapeto je prišel ta preobrat v vedenju njegovega gostitelja.

»Morda... vi boste vendar...« je ječljal Devorny zmešano. Vendar pa se je nato zbral. »Kaj vas smem spet enkrat obiskati?«

»Ne!« se je glasil odločen odgovor.

Devorny je zmajal z rameni in odšel, stopal za starim po polžastih stopnicah navzdol, in mu sledil povprek skozi vrt.

»Na svidenje!« je začel, vendar pa je nato popravlil: »torei zdravstvijte, Mr. Mutachora!«

»Zdravstvijte, mladi mož!« se je glasil hladni odgovor.

Le še kratki pokloni z glavo, nato pa je stopal Devorny

27 deset — petnajst — dvajset korakov, — in ko je hotel ravno zaviti za ogrom, tedaj...

»He, he, mr. Kennitbury! He! Pridite no sem!« Kaj je bil res profesor tisti, ki ga je poklical? Preden se je Devorny odzval klicu, se je najprej prepričal, da ni bilo nikogar v bližini.

»Poslušajte, vi mladi mož!« je stopil Mutachora naprej in trkal, kakor da bi hotel potrditi svoje besede, s koščem v prstom proti detektivom prsom. »Javite svojemu gospodarju, da ste svojo nalogo začeli nekoliko bolj zvito, kakor vaši štirje predniki, — da se pa tudi vam ni posrečilo preslepiti starega Mutachora... He, he, he... Stari Mutachora ima še vedno sol v glavi. Javite to! Ste razumeli?«

Sledil je kratek molk, zli pogled. — »To velja za primer da ste tudi vi eden tistih — iz tolpe... hm... kakor se bil! štirje drugi.«

»In če to ne drži?« je Devorny napeto preizkušal.

Obraz starega se je spremenil.

»Potem...« je jezno zarenčal. »Potem — he, potem me obiščite ponovno!«

In vrtna vrata so zaloputnila.

XIII.

Naslednjega dne je porabil Devorny četrtini odmor zato, da je naredil dva nova posnetka velikega stroja. Bil je ravno neopazno spustil roko z drobnim aparatom v žep, ko se je nekdo nalahno dotaknil njegove rame.

Pretirano počasi je obrnil detektiv glavo. Zraven njega je stal inženir Michaud. Njegove oči so gledale hladno in brezbrizno Devornyja, toda njegov glas je bil oster.

»Kennitbury! Po koncu dela k šefu!«

Pogled na polovico stadiona v nedeljo dopoldne, ko je daroval sv. mašo kardinal Hlond

Kaj pomeni Gdansk za Poljsko

Priključitev Gdanska Nemčiji bi pomenila propad Gdinje in konec poljske gospodarske neodvisnosti

Poljska spada med tiste države v Evropi, ki imajo sorazmerno zelo dolgo mejo po kopnem, celih 97,5 odstotkov vse poljske državne meje. Zato je razumljivo, zakaj ima tisti del poljske meje, ki se namaka ob morju, tako velik pomen za to državo. Ob njej sta vsega skupaj le dve važnejši pristaniški mesti, kamor je usmerjen ves poljski pomorski promet, Gdinja in Gdansk. Ti dve pristanišči imata za poljsko gospodarstvo mnogo večji pomen, kakor pa pristanišča tistih držav, ki imajo dolgo obmorsko mejo. Po zadnjih spremembah v Evropi je poljski zemljepni položaj postal še mnogo bolj kočljiv, kot pa je bil prej, ker je Poljska zdaj od zahoda, juga in delno tudi od severa obkrožena od Nemčije, ali pa od držav, ki so od Nemčije odvisne. Vse žile, ki gredo proti zahodu in jugu in ki vzdržujejo zvezo, so v rokah Nemčije.

Ob takšnih razmerah so poljska pristanišča dobila še mnogo večjo vrednost, kakor bi jo imela sicer. Ker ima Nemčija v svojih rokah prometne žile, lahko vpliva na poljsko trgovino, industrijo in politiko. To zemljepno obkroževanje pa ne more biti za Poljsko nevarno vse dotlej, dokler ne bo pomenilo isto kot gospodarsko obkrožitev, dokler bo imela Poljska možnost priti preko svojih dveh pristanišč ob Baltičkem morju, po Gdinji in Gdanku, na svetovno tržišče, in sicer brez nemškega nadzorstva. Promet med Poljsko in Nemčijo je razmeroma majhen in je leta 1936. v inozemski trgovini znašal samo 14,2 odstotka, od tega leta dalje pa je še znatno padel. Za poljsko zunanjo trgovino je velikanskega pomena možnost, da se ji tranzit preko Nemčije prepreči. V zadnjih letih je 78% tonaže poljskega inozemskega prometa šlo preko Gdinje in Gdanska, po vrednosti pa je to znašalo 63 odstotkov

vse poljske trgovine. Danes pa, ko je zemljepna obkrožitev Poljske gotovo dejstvo, bo šel poljski promet v še večji meri preko pristanišč Gdanska in Gdinje.

Gdansk - ustje največje poljske reke

Poljska je imela pri zgraditvi pristanišča v Gdinji velike stroške, vendar pa tudi Gdansk ni izgubil pomena za poljsko gospodarstvo. Razmere med količinami blaga, ki se pretvori v Gdinji in v Gdanku, znaša nekako 9 proti 7. (9 milijonov ton v Gdinji nasproti 7,2 milijona ton v Gdanku leta 1938). V primeru, če bi Poljska izgubila pristanišče v Gdanku, bi do tega prometa lahko prenesla na Gdinjo, čeprav bi bilo to zvezano z velikimi stroški. Del poljskega izvoza bi vedno mogel ostati v gdanskem pristanišču. Treba je upoštevati tudi dejstvo, da se v Gdanku izliva v morje največja poljska reka Vistula. Zato bi tudi v bodoče ves transport, ki prihaja do morja z vsega potočja Viste, ki s svojimi pritoki in prekopi sega tja do ruske in litvanske meje, morjal v pretežni meri iti preko Gdanska.

Ker pa je rečni promet precej cenejši kot pa na primer promet po železnici, gre na primer ves izvoz lesa iz Poljske preko Gdanska, ne pa preko Gdinje. Delež Gdinje v rečnem prometu je sorazmerno zelo mal in je leta 1937 znašal pri izvozu samo 57.000 ton, pri uvozu pa 62.000 ton.

Gdansk - drugo baltičko pristanišče

Če bi se Gdansk priključil Nemčiji, bi se Nemci morali prizadevati v prvi vrsti in z vsemi možnimi sredstvi, vplivati na Poljsko, da usmeri še nadalje velik del svojega izvoza in uvoza

preko gdanskega pristanišča, ker bi sicer Gdansk moral pretrpeti hud gospodarski udarec. To najboljše dokazujejo številni podatki: Pred svetovno vojno je bil Gdansk na petem mestu med vsemi pristanišči ob Baltičkem morju. Pred njim so bili samo Stettin, Riga, Kodaň in Stockholm. Leta 1928. pa je bil Gdansk že na prvem mestu, po zgraditvi pristanišča v Gdinji leta 1933. pa se je obdržal na drugem mestu. Leta 1912 je prispelo v Gdansk 6000 ladij z 1.960.000 ton, leta 1937. pa jih je priplulo v to baltičko pristanišče 12.000 z 8 milijoni ton.

Gdansk se tudi kot mesto zelo hitro razvija. Leta 1912. je bilo tam vsega skupaj le 25 delniških družb, pred dvema letoma pa jih je bilo že 234. Od poljske trgovine, prometa, investicij itd. je dobil Gdansk predlanskem 1 milijardo 200 milijonov din. Gdansk pristanišče je razširjeno. Zgrajenih je tu mnogo novih pristaniških naprav. V eni uri je v tem pristanišču možno pretovoriti 600 ton premoga. Razna skladišča imajo danes 223 odstotkov več površine kot so jo imele tik pred svetovno vojno. Železniški tiri pa so danes za 847% daljši.

Iz Gdanska v Gdinjo le 12 km

Če bi le prišlo do tega, da bi se Gdansk priključil Nemčiji, bi nastala med obema sedanjima poljskima pristaniščema ob Baltičkem morju velika tekma. Pristanišči sta drugo od drugega oddaljeni le 12 km. Če bi Nemčija utrdila grice ob nemško-poljski meji, bi bila Gdinja, edino poljsko pristanišče, izpostavljena nemškemu to-povom. Težko je misliti na to, da bi se dalo najti kapital za primerno utrditev Gdinje. Poljski vladi bi bilo tudi težko tvegati velikanske vsote za utrditev tega pristanišča, kajti nikdar ne bi mogla biti prepričana, da je ta denar žrtvovala za nekaj, kar bi se obneslo. Priključitev Gdanska k Nemčiji bi — tako z gotovostjo trdijo nekateri — pomenila tudi konec Gdinje, ali z drugimi besedami, popolno gospodarsko obkolitev Poljske in s tem tudi konec poljske gospodarske samostojnosti. Pomen Gdanska za Poljsko je torej tako velikanski, da mora Poljska za vsako ceno, pa čeprav bi bilo tudi treba preliti kri, ohraniti svoje postojanke ob izlivu reke Viste.

Vsak človek je na nekaj „udarjen“ Po tej „udarjenosti“ naj bi določevali otrokom njihove bodoče poklice

Naše dvajseto stoletje, ki je rodilo toliko novih znanosti in »znanstvenost« razložilo toliko fizikalnih in psiholoških problemov, je pravkar zopet izvajalo novo zmago. Ta čast pripada nekemu avstrijskemu zdravniku, ki živi že dolgo časa kot izseljenec v Južni Afriki. Piše se dr. Karel Franenfeld. Ta zdravnik je bil učence slavne dunajskega profesorja Wagner-Jaurega, Lombrosovega naslednika, ki je znan po svojih teorijah o patološki dednosti in po znamenitem odkritju, da se zdravi sifilitična paraliza s cepljenjem malarije, za kar je tudi dobil najvišje odlikovanje, Nobelovo nagrado. Po dolgotrajnih poizkuših, razglabljanjih in študijah pravi dr. Franenfeld, da to, kar v navadnem življenju imenujemo, da je kdo »na nekaj udarjen«, ni slučaj, muhavost ali dobra volja, ampak po psihološkim in dednem zakonu ugotovljeno dejstvo.

Vzrok, da sem se začel znanstveno zanimati za »nekaj«, na kar je skoraj vsak človek udarjen, pravi dr. Franenfeld, so bili pogovori, ki sem jih imel s slavnimi glasbeniki, slikarji in pisatelji. Skoraj vsak od teh mi je bil na vprašanje, ali je njegov umetniški dar v rodovini deden, odgovoril, da ne, ampak da je ena od sester njegovega starega očeta zelo rada komponirala za kratek čas. Drugi je zopet odgovoril, da je brat njegove stare matere rad slikal, tretji pa je rekel, da je njegov stari oče l. 1877. objavil zvezek pesmi. Stvar sem še globlje raziskoval in prišel do zaključka, da je zelo veliko umetnikov (izvzemši one, ki so dar prejeli naravno od svojih prednikov), ki so imeli nekoč v svoji rodbini nekoga in ki je gojil isto vrsto umetnosti, kakor pa sedaj on, prav tako na »nekaj udarjenih«. Ugotovil pa sem tudi neko drugo stvar, ki ni nič manj zanimiva. Pri državnikih, trgovcih in advokatih je mnogokrat opaziti, da so na »nekaj udarjeni«. Imajo veselje do igranja na flavto, do rezljanja slonove kosti ali pa radi slikajo na steklo in podobno. Tudi ti so nekoč imeli kakega prednika, ki se je bavil s tem, kakor pa sedaj on sam. Toda ta prednik je bil »profesionalist«. Njihova »udarjenost na nekaj« torej v resnici ni nič drugega, kakor rodbinski dar, že precej oslabljen od prvotnega, ki so ga imeli še njihovi predniki.

Ali bodo teorije dr. Franenfelda, ki so izredno zanimive, prenovile zamisel človeške duše in človeškega značaja? Ali pa bo od tedaj naprej »udarjenost na nekaj« igrala veliko vlogo pri

psiholoških raziskovanjih posameznika? Mogoče se bodo ozirali pri izbiri poklica otroku tudi na to, na kaj je bil »udarjen« kdo od njegovih prednikov. Vsekakor so te teorije zelo zanimive in nenavadne. V primeru, da bi res držale, imajo vsi tisti, ki sami nimajo kakšne umetniške »udarjenosti«, vsaj to upanje, da se bo to pokazalo pri kakem potomcu v njegovem sorodstvu, in da bo vsaj eden igral na flavto, slikal na steklo ali kaj podobnega.

Tudi v industriji domača imena

Kakor poroča »Tekstil Zeitung«, uradna glasilo nemške industrije, bo odslej naprej v nemški oblačilni industriji prepovedano vsaka uporabljanje tujk. Nadomestili jih bodo z lepo zvenečimi domačimi imeni. Tako bodo opustili zlasti vsa angleška in francoska imena, ki jih sedaj uporabljajo in ki so zavzela prav v tej industriji hvalno vredno mesto. Imena, kakor shorts (kratke hlače), knickerbocker (pumparce), ki so sama angleška imena in po vsem svetu znano ime crepe de Chine, ki je francoskega izvora, vsa ta imena bodo izginila. Tako bodo na primer francosko ime crepe de Chine spremenili v china-krepp, ki ne bo prav nič podobno staremu. Malo težje bo pri kakih drugih imenih, ki se ne bodo dala tako spremeniti, da bi ne bila vsaj malo podobna starim.

Radio

Programi Radio Ljubljana

Torek, 1. avgusta: 12 Vesel orkestralni koncert (plošče) — 12.45 opredila — 13 Napovedi — 13.45 pesni poje kvartet Stritar, pri klavirju g. prof. M. Lipovšek — 14 Napovedi — 15 Napovedi, poročila — 15.30 Deset minut zabave — 16.40 Nac ura — 20 Poljske narodne (plošče) — 20.10 Zgodovinska usoda Poljske in narodna zavest pri Poljaki (g. prof. E. Boj) — 20.30 Koncert. Sodelujejo: gg. E. Mesgolta in M. Hebein (duet ceter) in Trbojski pevski jazz kvartet — 22 Napovedi, poročila — 22.15 Pevski koncert g. Draga Burgerja, pri klavirju g. prof. Marjan Lipovšek.

Dve sliki z bojišč na Daljnem Vzhodu: Japonski stražar (levo) ob reki Harha na meji med Mandžukuum in Zunanjo Mongolijo. Druga slika kaže bodočo žico okoli Tiencina, v katero je napeljan električni tok

Lojze Pajtlar:

BEG IZ TUJSKE LEGIJE

»Rajši bi bil ostal doma pri ušvihih!« me je počastil.

»Nisem sam prišel, ampak so me dovedli. Drugače ne bi niti tukaj bil, sem se mu zadril nazaj.

Nato mi je rekel, da me bodo poslali nazaj v Jugoslavijo.

Zdaj pa nisem vedel, kaj bi odgovoril. Stisnil sem fige in čakal, kaj bo. Oblastniki so me škodoželjno gledali. Na lepem mi pade v glavo, naj rečem, da sem dezertir.

»No, ali bo kaj?« me spet dregne tola-mač. »Zakaj si pobegnil?«

Odgovorim mu:

»Dezertir sem in hočem v Francijo!«

Prevedel je odgovor v italijanščino, naka sta se začela nekaj posvetovati. Čez čas se tolača obrne k meni in mi pove, da bom moral v ječo. Preden sem odšel, sem vprašal:

»Koliko časa bom zaprt?«

»Petnajst dni ali tri mesece,« se je glasil odgovor.

Prvo srečanje s tujo oblastjo me je potrla.

»Zbogom bodočnost in legija!« sem si mislil in se odpravil z ječarjem v skupni zapor. Ko sem stopil tja, so se vse oči zapile v mene. Na vsakih ustnicah sem videl porogljiv nasme. To me je čisto zmešalo. Slišal sem nekaj zbadljivih vprašanj v slovenščini, nič drugega.

Ves obupan se vržem na odkazano

mi posteljo. Pred mano je začela vstajati misel: tri mesece zapor! Nisem se je mogel otresti. Vedno znova in znova se mi je ponavljala ko grozeča prikazen.

Prespal sem zmeden, hudih sanj polno noč med mrčesom.

Drugi dan sem se malo ogledal in začel pogovor s starejšim Slovincem, ki me je začel tolažiti s tem, da mi je pravil, da ima že zapora, da sam ne ve točno koliko. Rekel je tudi, da imajo ljudje njegove sorte tam vedno dosti zapor.

Družba na jetniških pogradih je bila raznovrstna: Zamorec, dva Abesince, en mornar invalid, nekaj Italijanov, največ pa Slovincem.

Eden od Abesincev je takoj v začetku zbudil mojo pozornost. Bil je bister in umen, kar je bilo vidno opaziti na njem. Pozneje sem zvedel, da je zelo bogat in je prišel v zapor — zaradi ne-predvidne vožnje z avtomobilom.

Na dvorišču sem hitro spoznal tudi druge jetnike. Povedali so mi, da je največ — dezertirjev.

Med stenikami, Zamorec, Abesinci in političnimi jetniki je čas hitro tekkel. Čez petnajst dni sem zapustil ječo, potem so me pa po odgonu poslali v Avstrijo. Bila sva dva — jaz in nekaj ru-ski knjaz.

Ko smo se pripeljali do Trbiža, so mene in Rusa trije karabinerji peljali s kolesi prav do meje. Pomagali so nama prelomiti postavbo o prekoračenju meje in čez 15 minut sva bila že na avstrijski zemlji, na Koroškem, kjer sva srečavala skoraj same Slovence.

Na poti po Koroškem sem se tudi do dobrega spoznal z novim tovarišem. Kmalu sva se tako razumela, da bi mi šlo težko, če bi bil šel sam. V prvi menjalnici sem zmenjal denar in dobil zanj 24 šilingov.

Kupila sva si z Rusom zemljevid, da sva se mogla ravnati. Vsak dan sva prehodila petnajst do dvajset kilometrov ob kruhu in vodi. Krenila sva na zahod, proti Franciji. Ker sva bila še čedno oblečena, se ni ob njuni nihče spotaknil. Tako sva prišla do Lienza. Tam sta naju opazila dva orožnika in naju legitimirala.

Papirjev nisem imel ne jaz, ne tovariš. Po kratkem »sporazumevanju« sta naju peljala v pisarno, kjer nama je začel spraševati vest civilni komisar.

»Kdo sta in odkod?« je bilo prvo vprašanje, katero nama je zastavil komisar.

Tovariš Rus je precej dobro govoril nemški. Bil je zato tudi moj tolača. Povedal je, da je iz Slobotke in že deset let iz Rusije. Sicer ni bilo nič zanimivega. Ko se je zaslišanje končalo, sva nekaj časa čakala odrešenja, potem nama je eden orožnikov razložil, da bova iz usmiljenja dobila »Zwangspass« in bova morala Avstrijo zapustiti v desetih dneh.

Ker je bil videti navzlic sablji in medeninatemu orlu prijazen možič, sva ga povprašala za svet, kam naj jo ma-

neva. Priporočal nama je Italijo, češ da je najbližja. Toda o tej sem imel že slabe skušnje.

Po dveh dneh sva bila že spet na avstrijsko-italijanski meji. Tam sem tovarišu kar dejal, da ne grem več v Italijo, temveč da jo bom mahnil nazaj v Avstrijo, četudi dobim tri ali sto mesecev zapora, kakor nama je bilo zabičano, če bi se spet drznila prikazati v Avstriji. Hitro sem tudi Rusa pridobil za to pot.

Ko sva prišla iz Južne Tirolske v Severno, sva »Zwangspass« kar raztrgala, da ga ne bi dobili pri naju, če bi naju spet prijeli. Brez »passa« bi žandar skoraj gotovo ne vohal, da sva »Zwangspass« dobila že v Južnem Tirolu.

In mahnila sva jo čez gore...

Srečno sva prišla do Grossglocknerja. Tam sva naletela na Srba, ki je prav prišel na nedeljski oddih, kakor je nama zatrjeval. Ko je zvedel, da sem iz Ljubljane, je bil kar vesel in je takoj naročil jedi in pijače. Nič ni bil jezen, da je naletel na slovenska rojaka — potepuha. Jedli in pili smo na višini in nismo mislili na jutri...

Drugo jutro sva jo urezala čez Wörgel proti Innsbrucku. Tam sva se obrnila na levo, na Brenner, kjer so imeli prav takrat Italijani velike manevre. Tovariš je imel na laški strani ob meji znanca od kdovekaj, zato sva sklenila kar prekoračiti mejo.

Hodila sva že dobro uro po italijanski strani. Pot je bilo ozka kozja steza. Modrovala sva to in ono in sva komaj o pravem času opazila dva črna obmejna stražnika. Ustavili smo se kakor gamsi na stezi. Laha naju nekaj trenutkov gledata, midva pa nju.

Trenutek nato zakriči tovariš:

»Na desno!«

Ko bi mignil, skočiva v grmovje in nazaj na avstrijsko stran.

Čez kakih petdeset korakov počita za nama dva strela in še nekaj, in še nekaj — sam ne vem koliko. Prvikrat, ko je počilo, mi je zažvižgala krogla tik levega ušesa. Tovarišu, ki je tekel poleg mene, je krogla preluknjala desno hlačnico. Hujše škode ni bilo, dobri Bog ima take romarje, kakor sva midva, prav rada... Drugače sva ostala oba nepoškodovana.

To je bilo pod večer.

Potem sva potovala po avstrijski strani do polnoči. Prišla sva do neke vasi, kjer sva prenočila na skednju in poslušala dež, ki je pel po strehi — edina, poceni, otožna uspavanka romarjem, ki jih srce žene za svobodo...

Napotila sva se v Nemčijo. Dva dni sva romala, da sva prišla čez to tretjo mejo. A v Nemčiji so nama povedali kmetje v prvi vasi, da bova zaprta tri mesece, če naju dobijo. Zato sva rekla »figo« in se takoj vrnila čez gozd po hribih nazaj v Avstrijo.

Nekaj metrov pred mejo naju je zagledal nemški finančar. Zakričal nama je »Stoj!« Naglo sva skočila med drevje in se skрила za skale. Za nama so počili trije strela iz revolverja, prvi in zadnji pozdrav iz Nemčije...

Že v drugo sva srečno odnesla pete! In spet sva se klatila po Innsbrucku, dokler se ga nisva naveličala. Lepe noči sva ga zapustila. Čez nekaj dni sva že bila v novi deželi — v Vorarlbergu. Ker je dežela majhna, sva bila brž blizu avstrijsko-švicarske meje. Tam naju je seveda ustavil orožnik.